

Tradiționalism și modernitate în sistemul antroponic al românilor din Banatul sârbesc central¹

LAURA SPĂRIOSU

Faculty of Philosophy, University of Novi Sad

Traditionalism and modernity in the anthroponymic system of Romanians in the Central District of the Serbian Banat

Abstract: Almost all studies on toponymy and anthroponymy in Romanian specialised literature investigate concrete onomastic material, collected indirectly, from various old documents, or directly, in the field. In fact, one should mention that the number of professional studies in this area is not large and that, when it comes to the Romanian language in the region of Vojvodina, a very small number of researches have been carried out.

Having all that in mind, I decided to investigate personal names in the Romanian villages in the territory of the Central Banat – Ecica, Iancaid, Sârcia, Torac and Uzdin. The material was collected from the registers of births and an analysis of all anthroponyms appearing in the period from 1900 to 2000 was carried out.

The goal of the research was to establish which names were popular in the past, if they appear today and to what extent, which are the most popular names today, as well as to determine their evolution and origin. This was achieved by presenting a short selective description of the history and explanations of each name, opting for one of the offered solutions.

On the basis of the results obtained, one could conclude that, from 1900 until the end of World War I – in addition to the traditional names encountered among the Romanian population in these regions (*Ana, Floarea, Ion, Maria, Petru, Sofia, Todor, Vioara*) –, a series of Hungarian and German names was also used. Due to the fact that after 1918 they were replaced with names of other origin, Hungarian and German names slowly disappeared. In addition to traditional names, which persevered, Slavic names appeared after 1920. Following the colonisation implemented after 1945 (the settlement of the population from Bosnia), these names saw some real expansion. Finally, in the last decades of the 20th century, Serbian onomastics was faced with an “invasion” of modern personal names from Western Europe (*Eduardo, Raul, Roberto, Vanesa*). As regards origin, I was able to note names of Latin, Greek, Slavic, Hebrew, German or Hungarian origin, as well as names specific to Romanian onomastics, modern names from Western Europe and local forms.

Keywords: the Central Banat District, the Romanian language, onomastics, etymology, anthroponym.

¹ Lucrarea este realizată în cadrul proiectului nr. 178002, *Jezici i kulture u vremenu i prostoru* „Limbi și culturi în timp și spațiu”.

Considerații preliminare

Deși cercetarea numelor de persoană românești a devenit o preocupare mai vie la începutul veacului XX², Constantinescu menționează că

abia în al patrulea deceniu au apărut două încercări de sinteză regională, fără însă ca vreuna dintre acestea să ajungă a stabili baza hagiografică și nici principiile ce domină această ramură a onomasticii (1963: 5).

În legătură cu cercetările onomastice, Teiuș susține că

aproape toate studiile de toponimie și antroponimie apărute în literatura română de specialitate se opresc la discutarea unui material onomastic concret, atestat în diferite documente sau adunat direct prin anchete pe teren (1969:7)

Referitor la cercetările onomastice întreprinse pe meleagurile voivodinene, remarcăm, în această ordine de idei, că au fost puține, numărul de lucrări de specialitate din acest domeniu fiind insuficient³.

Având în vedere toate acestea, ne-am propus să facem o analiză a numelor de persoană în localitățile românești de pe teritoriul Banatului Central (Ecica, Iancaid, Sărcia, Torac și Uzdin), care apar în perioada anilor 1900–2000. Prenumele au fost extrase pe baza Registrelor matricole, scopul fiind de a stabili frecvența diacronică a antroponimelor în veacul XX și etimologia lor.

Rezultatele cercetării

În total au fost detectate și explicate 1200 de nume de persoană, în timp ce suma totală a antroponimelor (cu repetări) este de 7968.

Referitor la notarea numelor în Registrele matricole, putem vorbi despre patru perioade distincte:

1. 1900–1919, când notarea numelor în documente s-a făcut, datorită influenței austro-ungare, în limba maghiară;
2. 1920–1941, când notarea numelor în documente se face cu litere chirilice;
3. 1942–1945, când începe notarea cu litere latine;
4. din 1945 când numele sunt, până în prezent, notate cu litere chirilice.

Pe baza cercetărilor putem trage concluzia că, începând cu anul 1900 și până după Primul Război Mondial, pe lângă numele tradiționale întâlnite la populația românească pe aceste meleaguri, înregistrăm o serie de nume personale maghiare și germane. Prezența lor se explică prin faptul că în localitățile românești de pe teritoriul Banatului Central au trăit familii maghiare sau nemțești de meseriași. Toate numele au fost, în această perioadă, scrise în documente, așa cum am menționat mai sus, în limba maghiară. Iată corespondentele maghiare ale unor prenume: *Alexandru – Sándor; Andrei – András; Anghelina – Angyalka; Augustin – Ágoston; Avram – Abrahám; Barbara – Borbála; Catița – Katalin; Dezideriu – Dezső; Elisabeta – Erzsébet; Filip – Fülöp; Floarea – Virág; Flora; Gheorghe – György; Iliá –*

² În acest sens, menționăm că începând cu anul 1930 se intensifică cercetările onomastice, crescând și interesul pentru sfera antroponimiei.

³ În legătură cu limba română în Voivodina, menționăm cercetările prof. Radu Flora și contribuția sa la cercetarea porecelor și a numelor de familie la românii din Banatul Sărbesc.

Illés; Iosif – József; Iuliu – Gyula; Luca – Lukács; Magdalena – Magdolna; Margareta – Margit; Martin – Márton; Matei – Mátyás; Mihai – Mihály; Nicolae – Miklós; Pavel – Pál; Petru – Péter; Ștefan – István; Todor – Tivadar; Toma – Tamás; Vasa – Vazul; Vichentie – Vince.

O situație foarte interesantă avem la Torac, unde numele au o înfățișare mai „românească” în documente, în sensul că unele sunt scrise în original sau, după forma maghiară, în paranteză, au consemnat echivalentul românesc al prenumelui, de exemplu: *Sándor (Alexandru) Balos*.

Referitor la numele tradiționale întâlnite la populația românească, constatăm că ele sunt, cu precădere, aceleași în toate cele cinci așezări. Enumerăm, în continuare, cele mai populare prenume folosite în această perioadă:

I. Ecica: *Ana, Aurel, Floarea, Gheorghe, Gheorghina, Ion, Ionel, Iosif, Iulian, Iuliana, Maria, Mădina, Mărioara, Petru, Roman;*

II. Iancaid: *Ana, Gheorghe, Luciana, Maria, Pavel, Persida, Todor, Valeriu, Vioara;*

III. Sărcia: *Ana, Elisabeta, Floarea, Ion, Iosif, Maria, Nicola, Pavel, Petru, Valeriu, Vioara;*

IV. Torac: *Ana, Anghelina, Catița, Costa, Floarea, Gheorghe, Ion, Iosif, Iuliana, Maria, Petru, Todor, Vichentie, Vioara;*

V. Uzdin: *Adam, Ana, Costa, Floarea, Florica, Gheorghe, Ion, Linca, Maria, Petru, Sofia, Todor, Vasa.*

Un număr mare de nume tradiționale se enumeră, totodată, printre cele mai frecvente. Dăm lista:

I. Antroponime masculine:

<i>Gheorghe</i> (349) ⁴	<i>Todor</i> (221)
<i>Adam</i> (329)	<i>Pavel</i> (143)
<i>Ion</i> (291)	<i>Vasa</i> (130)
<i>Moise</i> (252)	<i>Sima</i> (115)
<i>Petru</i> (236)	<i>Nicola</i> (111).

II. Antroponime feminine:

<i>Ana</i> (614)	<i>Anuica</i> (136)
<i>Maria</i> (386)	<i>Florica</i> (126)
<i>Floarea</i> (377)	<i>Anița</i> (69)
<i>Sofia</i> (321)	<i>Viorica</i> (63)
<i>Doina</i> (271)	<i>Livia, Mărioara, Silvia</i> (59).

În ce privește numele cu cea mai ridicată frecvență diacronică, trebuie spus că unele, precum *Ana, Maria, Sofia, Doina, Livia, Silvia, Ion, Nicola, Todor*, deși popularitatea lor în momentul de față nu se compară cu popularitatea altor nume de influență apuseană, au reușit, în pofida vremii, să se mențină. Totuși, marea majoritate a dispărut. Adăugăm aici și prenume specifice unora din localități: *Coriolan, Sever* (Ecica), *Levi* (Sărcia), *Reveca, Vichentie* (Torac), care la fel au fost abandonate.

După anul 1918 (după terminarea războiului), prenumele maghiare și germane apar tot mai puțin, fiind înlocuite cu prenume de altă origine. Pe lângă prenumele tradiționale,

⁴ Numărul în paranteză indică de câte ori apare antroponimul respectiv.

care încă mai persistă, după anul 1920 înregistrăm (sporadic) apariția prenumelor slave care, după colonizarea care a avut loc după anul 1945, marchează o adevărată expansiune. În final, în ultimele decenii ale secolului trecut, avem de-a face cu o adevărată „invaziune” a prenumelor moderne, de proveniență apuseană (*Eduardo, Raul, Roberto, Vanessa*). În acest sens, constatăm următoarele:

1. Evitarea antroponimelor tradiționale;
2. Creșterea interesului pentru numele străine.

Din punctul de vedere al originii, avem:

Prenume latinești:

Adrian, Adriana, Angel, Angela, Aurel, Aurelia, Cornel, Cornelia, Cristian, Cristina, Felicia, Iulian, Iuliana, Laura, Lavinia, Marin, Marina, Natalia, Roman, Romana, Romulus, Sabin, Sabina, Silvia, Silviu, Titus, Traian, Valeria, Victor, Victoria, Virginia;

Prenume grecești:

Alexandra, Alexandru, Anastasia, Andrei, Casandra, Ciprian, Damian, Diogen, Elena, Eugen, Eugenia, Filip, Gheorghe, Isidora, Melania, Minodora, Nicolae, Olimpia, Parascheva, Persida, Petru, Sebastian, Sofia, Ștefan, Teodor, Teodora, Vasa, Vasile;

Prenume slave:

Blagoje, Bogoljub, Boža, Čedomir, Draga, Dragan, Dragica, Dragomir, Dragomirca, Dušan, Dušana, Gordana, Jablan, Jasmina, Ljubica, Mircea, Nada, Nedeljko, Ognjen, Radmila, Slađan, Slađana, Smiljana, Spomenka, Srbislav, Stanko, Vukašin, Vukosava, Zdravko;

Prenume ebraice:

Adam, Avram, Benjamin, Daniel, Daniela, Elisabeta, Eva, Gabriel, Gabriela, Ilia, Ion, Isac, Iordan, Iosif, Magdalena, Mihai, Rachila, Sima, Solomia;

Prenume germane:

Bruno, Elvira, Genoveva, Gizela, Hilda, Irma, Luiza, Matilda, Richard, Robert;

Prenume maghiare:

Arpád, Géza, Ibolya, Piroska;

Prenume specifice onomasticii românești:

Brândușa, Doina, Horea, Mărioara, Sorin, Sorina, Șerban, Viorică;

Forme locale (diminutive sau hipocoristice):

Ecica: *Micșa* (din *Maxim*), *Mițu* (din *Mihai*), *Tini* (din *Cristina, Constantina* sau *Valentina*); *Iancaid: Firuț* (din *Zamfir*);

Sărcia: Ginica (din *Virginia*), *Octi* (din *Octavian*);

Torac: Chentă (din *Vichentie*), *Lazi* (din *Lazar*), *Pica* (din *Sofia*), *Tibi* (din *Tiberiu*); *Uzdin: Miuță* (din *Mihai*), *Petrinel* (din *Petru*), *Tănuț* (din *Atanasie*).

Considerații finale

Alegerea și atribuirea numelui unui nou-născut au fost și sunt evenimente de maximă importanță în viața fiecărei familii. În epoca noastră, literatura, muzica, filmul, devin surse din ce în ce mai căutate în alegerea prenumelor. Se întâmplă ca un prenume să fie ales „numai ‘pentru că se poartă’ într-o anumită perioadă sau este purtat de o mare personalitate” (Ionescu 1975: 22).

În trecut, alegerea și atribuirea numelui nou-născutului era în strânsă legătură cu obiceiul de a i se acorda numele unuia din părinți sau bunici. Astăzi, acest obicei se practică foarte rar. Încă un factor care influențează foarte mult alegerea numelui sunt căsătoriile mixte. Putem spune, în acest sens, că astfel de căsătorii au fost și sunt o adevărată raritate la Uzdin. Nu același lucru e valabil însă pentru celelalte patru localități. Deși în trecut mai rare, în prezent cele mai multe căsătorii mixte au loc la Ecica și Sărcia, mai puține la Iancaid și Torac. În afară de căsătoriile mixte, spre finele veacului XX au loc tot mai multe căsătorii ale bărbaților de pe aceste meleaguri cu femei originare din România. Consecințele acestui fenomen constă în îmbogățirea inventarului de antroponime al acestui ținut cu prenume moderne, de influență occidentală, fiind lansată, totodată, și „modă” de a se acorda nou-născutului două prenume (*Darisela-Vanessa, Adina-Maria, Sergiu-Valentin* etc.).

Deși alegerea numelui nou-născutului este o problemă intimă a părinților, ei ar trebui, înainte de a hotărî, să țină seama de următoarele lucruri: prenumele ales la naștere va fi purtat toată viața și numai împreună cu numele de familie. Dacă în copilărie „formele hipocoristice și diminutivele încărcate de afectivitate sunt binevenite și nu deranjează, nu același lucru se întâmplă la maturitate și la bătrânețe” (Ionescu 1975: 25). Sunt mult mai convenabile, deci, formele oficiale și mai neutre ale prenumelor, de la care se pot forma o mulțime de hipocoristice și diminutive pentru uzul familial. În al doilea rând, alegerea ar trebui să se facă ținând seama și de numele de familie, mai exact, de armonizarea acestuia cu prenumele. De exemplu, un nume de familie lung se îmbină mai armonios cu un prenume scurt și invers. Un nume de familie foarte obișnuit și frecvent se poate asocia cu un prenume mai puțin frecvent. În ceea ce privește preluarea unor nume străine, „părinții trebuie să dea dovadă de gust, moderație, simț al limbii” (Ionescu 1975: 26).

Bibliografie

- Constantinescu, N.A. 1963. *Dicționar onomastic românesc*. București.
- Flora, R. 1976. Nume de familie românești din Banat. În *Contribuție la istoria culturală a românilor din Voivodina*, Ion Bălan (coord.), 71–125. Panciova: Societatea de Limba Română din P.S.A. Voivodina.
- Flora, R. 1976. Porecle românești din Banatul Iugoslav. *Contribuție la istoria culturală a românilor din Voivodina*, Ion Bălan (coord.), 73–105. Zrenjanin: Societatea de Limba Română din P.S.A. Voivodina.
- Grković, M. 1977. *Rečnik ličnih imena kod Srba*. Beograd: Vuk Karadžić.
- Ionescu, C. 1975. *Mică enciclopedie onomastică*. București: Editura Enciclopedică Română.
- Ionescu, C. 2001. *Dicționar de onomastică*. București: Editura Elion.
- Jordan, I. 1983. *Dicționar al numelor de familie românești*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.

Spăriosu, L. 2006. *Românii în Banatul Central – nume de persoană*. Teză de doctorat, Universitatea din Novi Sad.

Teiuș, S. 1969. Referitor la sfera și locul onomasticii în lingvistică. În *Studii și materiale de onomastică*, E. Petrovici (coord.), 7–12. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.